

קניין תורה

יו"ל ע"י ועד מפעל התורה "תורתך שעשועי" דק"ק תולדות אהרן
בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

עינים והארות בסדר לימוד ושינון 'עמוד היום' • עמוד הש"ס לשבוע הבעל"ט: בבא קמא טה. - סח. • פרשת פנחס תשפ"ד

לשלח השבת

הרב יאיר וינשטוק שליט"א

"שלום לכם" פמליא של מעלה"

בלובלין שכנה ישיבתו של חד משרפי מעלה, הגאון הקדוש רבי שלמה לוריא, המהרש"ל מלובלין, בעל "ים של שלמה". אחד מטובי תלמידיה היה האברך נחום מלייבניצא, עיירה קטנה שבפרברי לובלין. עוד בהיות נחום ילד קטן, משך אליו את כל העיניים בשל חכמתו ויפי תארו. כאשר נכנס בעול מצוות, דרש דרשה מפולפלת וחריפה. באותה שעה הבהיקו פניו כזיו החמה. עיניו קרנו בוהר תורה ופיו הפיק מרגליות. אחד מן המסובים בסעודה, היה מאיר מארים 'הנפח'. רק מעטים ידעו כי מאיר מארים הוא אחד מל"ו צדיקים שברור, ומלאכת הנפחות משמשת לו מסווה. מאיר מארים נקרא לסעודת המצווה על ידי אביו של חתן בר המצווה, מנשה הקצב, שהיה ידידו הטוב והזכיר במעלותיו המוצנעות. כאשר שמע את הדרשה הנפלאה צצו ניצני מחשבה ראשונים בראשו למחרת הציע לירידו מנשה להשתדך בנייהם. נחום שעדין לגדולות יתארס עם בתו הצנועה. לא היה גבול לשמחתו של מנשה שידע היטב מיהו ומהו 'הנפח'. יודעי דבר בלייבניצא טענו כי מנשה הוא 'קצב' כפי שמאיר מארים הוא 'נפח', וגם הוא אינו אלא אחד מן הצדיקים הנסתרים שברור, ובין מכירת נתח בשר אחד למשנהו, עוסק הוא בענינים שברומו של עולם. באותו מעמד, נקשר קשר המיזוכין. הכלה שלא הייתה אלא ילדה בת 12 שנה, המשיכה לעזור לאמה בעבודות הבית ובטיפול באחיה ואחיותיה הקטנים, ואילו החתן הוסיף לשקוד על משנתו, ולעשות תורתו ואומנותו, עד שגדל בתורה וביראת שמים כאחד הגדולים.

בגיל שבע-עשרה, היה נחום בשיא פריחת עלומיו. עיניו בורקות בזיו נעורים ואורה של תורה זורח מקלסתריו. נמנו הוריו וגמרו בדעתם, כי עתה הוא הזמן הנכון להביאו בברית הנישואין, ובשאלת פי הורי הכלה ואמרו הן. בתם כבר הייתה עלמה בת 16 שנה ועמדה על בוריה וכוחה, וגם בדעתה כבר הייתה שלמה כבוגרת ממש. לא רחק היום ובני הזוג המאושרים עמדו תחת החופה.

בתום ימי שבע הברכות, הכריז נחום באזני רעייתו אסתר כי החליט לעקור מן הכפר הקטן ולעבור לכרך הגדול לובלין. שמע ישיבתו הרמה של רשכבה"ג רבי שלמה לוריא, הגיע לאוזניו והוא נכסף לשמוע את שיעוריו החריפים. הכלה רצתה לעזור לו לגדול בתורה וביראה, ולא להערים אבני נגף על דרכו, ומיד הסכימה, למרות שהייתה בת יחידה, וקשרה בקשר נפשי עמוק לאמה. הם עקרו ללובלין. לאחר שתייה מרנא המהרש"ל על קנקנו ומצאו מלא וגודש קבלו לתלמיד מן המניין. נחום דאה כלפי מעלה ועד מהרה נודע כאחד מטובי תלמידיו של המהרש"ל.

|||

היא הייתה מאושרת בלובלין. למרות שהגעגועים למשפחתה כרסמו בנפשה, התעלתה מעל רגשותיה ובלבד שתייה לעור לבעלה בתורתו. דאגה לפרנסה והשכירה עצמה ככובסת בבתי עשירים. הייתה מתכופפת שעות ארוכות עד לשבירת הגב, מעל גיגיות עץ מלאות כבסים ומי בורית, ומשפשת את האריגים המטופפים עד שאצבעותיה התנפחו. עקרות הבית היו מרוצות מטיב עבודתה ושבתו אותה רבות. הכתונות שכיבשה הבהיקו בלבונו ומכסי הילדים שהיו מרובים תדיר בכתמי בוץ ושומן, נראו חדשים לאחר טיפולה המסור. היא קבלה תמורה ועומה ביחס למאמץ שהשקיעה, וידעה

הדוהתא דאורייתא

נערך ע"י הרב"ג ר' נתן גוטליב מו"צ בהעדה החרדית ומרבני קהילתנו

מה מברכין על ריח ציפורן - נעגלי"ך, קליפות פרי לימון, - שמן אפרסמון?

במס' ברכות (מג.) האי מאן דמורח באתרוגא, או בחבושא, [המריח ריח טוב של אתרוג או חבוש] אומר: ברוך שנתן ריח טוב בפירות, והרמב"ם (ברכות פ"ט ה"א) הוסיף שמברכין ברכה זו גם על התפוח ^א וכן פסק המחבר סי' רטז (סעיף ב) שהמריח ריח טוב של פרי הראוי לאכילה, מברך עליו הנותן ריח טוב בפירות.

שנתן ריח טוב - הנותן ריח טוב:

הנהגה בלשון הגמרא הנוסח 'שנתן ריח טוב בפירות', ובלשון השו"ע הנוסח 'הנותן ריח טוב בפירות' ^ב. ובאליה רבה (סק"ח) שברוב ראשונים הנוסח 'שנתן' ולא 'הנותן' וכן במשנ"ב (סק"ט) העתיק דבריו, וכ"כ בסידור הרב (פ"א סעיף א), אבל מפורש שם בלשון אליה רבה שאין בזה עיכוב, ואין בזה רק ענין יפוי נוסח הברכה.

שמעתי שיש נמנעים לבלתי יברכו ברכת הריח על פירות:

ופלא מצינו להבין איש חי בשו"ת רב פעלים (ח"ב סי' לה) שכתב וז"ל, שמעתי שיש נמנעים לבלתי יברכו ברכת הריח על פירות שיש בהם ריח טוב, מפני שיש מחלוקת בנוסח הברכה, דיש אומרים שיברך הנותן ריח טוב בפירות, ויש אומרים שיברך אשר נתן ריח טוב בפירות, ועל כן יש מדקדקים ונמנעים מלהריח בפירות בשום אופן, מפני נוסח הברכה, דלא בריר לן, עכ"ל.

והדבר תמוה שהלא בודאי אין עיכוב בנוסח הברכה, ולכתחילה יש לנהוג כדעת האליה רבה, אבל גם הנהוג המברך הנותן יש לו על מה לסמוך.

נטלו כדי להריח או כדי לאכול:

ומבואר בשו"ע שם שאין מברכין ברכה זו רק כשנטל הפרי כדי להריח בו, אבל נטל הפרי כדי לאכול, אף שמרגיש ריחו הטוב, אין מברכין על הריח ^ג.

שיטת החזו"א:

הנהגה החזו"א סי' לה (ח - א) האריך להוכיח שאין מברכין הנותן ריח טוב בפירות, רק על פרי שראוי לאכילה אבל מיוחד אצלו להריח בלבד, אבל פרי שאינו מיוחד אצלו לריח, אף שנטלו כדי להריח, אין לברך עליו.

ונמצא שהרוצה לברך ברכה זו, יש לו ליחד פרי הראוי לאכילה להריח בלבד, כגון שקונה אתרוג ומייחדו להריח בו, או שלוקח אתרוג שנטלו למצוה ומייחדו אחר החג להריח בלבד.

שיטת הרב בעל התניא:

וכעין שיטה זו מצינו בסידור הרב (פ"א סעיף ח) שכתב לענין פרי שעומד לאכילה ואין רגילות להריח בו, אין יכולין לברך עליו, אף שנטלו כדי להריח, כיון שאין עומד לריח כלל.

אבל פרי שעומד לאכילה ויש רגילות גם להריח ממנו, חשיב כאילו עומד להריח, ומברכין עליו

א. ז"ל, היה פרי הראוי לאכילה כגון אתרוג או תפוח, מברך שנתן ריח טוב בפירות.

ב. ובהמשך הסעיף כתב המחבר שמברכין שנתן ריח טוב בפירות ולא הנותן, וצ"ע.

ג. ואם נטל הפרי לצורך שניהם כדי להריח ולאכול, מפורש בשו"ע שאפשר לברך עליו.

הדבחה"ל ויהי או לאכלה כתב שיש אומרים שדעת הגר"א שאין יכולין לברך כשנטלו לצורך שניהם.

אבל הבח"ל דוחה דיעה זו, וכתב שאף לדעת הגר"א אפשר לברך כשנטל הפרי לצורך שניהם, ורק כשנטלו כדי לאכול תחילה ואח"כ להריח, אין יכולין לברך.

כי מעבידיה עושקים אותה שלא כדין, אולם לא רפו ידיה ממלאכה, ובלבד שנחום יוכל לשבת וללמוד בשלווה.

בשנה הראשונה בלובלין, העיבו על אושרה רק געגועיה לאמה בפרט ולכל בני המשפחה בכלל. מדי פעם כאשר המו רגשותיה והציפו את ליבה עד מחנק, הייתה מוחה דמעה מעיניה, ומשככת את צערה במאמרי התורה ששמעה מפיו של בעלה בזמן ארוחת הערב שהיו סועדים בצוותא.

בשנה השנייה החלה מנקרת בלבה, תולעת חדשה. פחדים בלתי נהירים פלשו לתוכה יחד עם רגשות מפרפרים וכמוסים שלא הבינה פשרם. מועקה שקטה תלתה בעיניה. עד שיום אחד נקבעה בראשה מחשבה ברורה:

כבר עברו שנתיים מן החתונה, ועדיין אין זכר לילדים!

מחד הוקל לה, כי הספק המעיך נתבהר והמרצע המפחיד הגיח מן השק. כעת הבינה מה מעיק על לבה. מאידך החלה לדאוג, מדוע לא נפקדה עדיין, כמו כל שכנותיה ומכרותיה. כל זוג צעיר בסביבתה מטופל בצאצא או שניים, ורק היא מסתובבת שוממה. אשה עקרה שלא ילדה.

ידעה כי עדיין מוקדם מכדי לדאוג, יען כי שנתיים פרק זמן קצר הם. אולם, טבעו של רגש שאינו מציית לצו השכל. השכל אומר כך, והרגש אומר את ההפך, ולרוב ידו של השכל על התחתונה. לילות שלמים נודדת השינה מעפעפיה מרוב דאגה וחרדה. יום רודף יום, וחודש רודף חודש. כל הבתים בשכונה הומים מתינוקות, רק ביתם של נחום ורעייתו, שומם וריקן.

נחום שקוע כולו בתורה, עד שאין לו זמן לתמוה ולהרגיש שמשוה אינו כשורה, והיא מקנאת בשלוות נפשו. טהרה פנימית שבתוכו משרה זיו על פניו הנזופת. התורה משמחת אותו ומעסיקה את כל מחשבותיו עד שאין מוחו פנוי להיתפס למועקות ודאגות. ואילו היא, בודדה בעולמה הריקן, והמחשבות האפלות מסתערות עליה בכל שעה פנויה ומשביתות את כל שמחת החיים שלה. חשש סמוי קונה שביטה בנפשה, שמה תמות ולא תזכה לחבוק פרי בטן.

הפחד הנורא הזה מביא אותה לידי כבי הנזק. משתדלת היא בכל מיני טעדיקי שנחום לא ישמע כלום, שלא יהיה שותף למצוקותיה.

וכך חולפות במרירות ועצבות עוד שנה ועוד אחת. כבר ארבע שנים שואים הם, עדיין צעירה היא, רק בת עשרים, "כל החיים עוד לפני", היא מנסה להרגיע את רוחה הסוערת. אולם ללא הועיל. המחשבות הולכות ומתגברות עד שחשה שהיא מתפקעת.

יום אחד אזורת היא אומץ ואומרת לבעלה: 'נחום, כבר ארבע שנים חלפו מאז נישאנו'.

'אכן' מנענע הוא בראשו ומרים ראשו מן הספר. 'עזור לנו ה' שנמשך לדור בשלום ובשלווה עד מאה ועשרים'.

כשנטלו להריח^ד. - ולפי דבריו יוצא, שאם מייחד פרי לאכילה וגם להריח ממנו, אפשר לברך עליו, ודלא כדעת החזו"א שאין מברכין רק על פרי שעומד להריח בלבד ולא לאכילה.

ציפורן - נעגלי"ך האם מברכין עליו הנותן ריח טוב בפירות:

והנה על ציפורן - נעגלי"ך מבואר בסי' רטז (סעיף ב) שיש לברך עליו הנותן ריח טוב בפירות.

והאליה רבה (סק"ט) תמה על זה, שהלא אינו ראוי למאכל ואם כן יש לברך עליו בורא עצי בשמים^ט, וכתב שיש לתרץ קצת כיון שראוי לאכלו כתבלין, חשיב כראוי לאכול, ולמעשה כיון שיש ספק על ברכתו, יש לברך עליו בורא מיני בשמים^ט.

אך לכאורה כל זה שייך בציפורן טחון שעומד לתיבול מאכלים, אבל ציפורן שלם שאין עומד לתיבול מאכלים ועומד בעיקר רק לריח, יש לברך בורא עצי בשמים^ט.

ואפשר שאף ציפורן שלם אף שאין עומד לתיבול, כיון שאפשר לטחנו ולתבל מאכלים, הרי זה חשיב כראוי לאכול ויש צד לברך הנותן ריח טוב בפירות, ולכן מספק מברכין עליו מיני בשמים.

לברך על ציפורן טחון:

הקונה קופסת צפורן טחון, לדעת החזו"א, אין יכולין לברך עליו אלא כשמיידה הציפורן רק להריח ואין עומד לתיבול מאכלים. - אבל לדעת שאר פוסקים, אפשר לברך עליו, וכיון שאינו אוכל גמור רק תבלין, יש לברך עליו מספק - בורא מיני בשמים^ט.

ברכה על ריח קליפות פרי:

המריח ריח קליפות פרי שיש להם ריח טוב, כגון קליפות פרי לימון, אין מברכין עליו ברכת שנתן ריח טוב בפירות, שאין הקליפה חשיב כפרי, ומברכין רק בורא מיני בשמים^ט.

אבל כשהקליפה עדיין מחובר לפרי, דינו כגוף הפרי ומברכין עליו ברכת שנתן ריח טוב בפירות

בורא שמן ערב:

במס' ברכות (מג.) על שמן אפרסמון מברכין 'בורא שמן ערב'. - ונפסק להלכה בסי' רטז (סעיף ד). והנה אפרסמון אינו הפרי הנקרא כהיום 'אפרסמון' רק הוא מין עץ הנקרא בלשון הפסוק 'צרי' הראשון מסממני הקטורת, ונקרא בלע"ז באל"ס^ט, והשמן נוטף מהעץ.

ד. ז"ל שם, יש אומרים שהמריח באתרוג של מצוה, אין מברך עליו כל שבעת ימי החג, אף על פי שמותר להריח בו, אינו עומד להריח בו, אלא ליטלו לשם מצוה.

ואינו דומה לאתרוג של כל השנה ושאר פירות העומדים לאכילה שאף על פי שיעקרום לאכילה, מכל מקום רגילות הוא גם כן להריח מהם בשעת אכילה, ולכן נקראים גם כן עומדים לריח עכ"ל.

ה. רציין על מה שמבואר בסי' רב (סעיף טז) שהאוכל ציפורן אין מברכין עליו כלל, שאין ראוי למאכל.

ו. וכ"כ בסידור הרב (שם סעיף א).

ז. ובקיצור שלחן ערוך (סי' נח סעיף ו) כתב לברך עליו בורא עצי בשמים.

ח. וגם לדעת הרב בסידורו שם כיון שעומד גם לריח אף שמשמש לתיבול מברכין עליו.

ט. כ"כ החיד"א במחזיק ברכה (סי' רטז סקי"ד), וכן הביא בהגהות הגאון רבי עקיבא איגר בסי' רט"ז שם.

י. בפרש"י מלכים ב (ב ג) כתב וז"ל, שמן אפרסמון (בלסמון) שהוא מצוי בא"י.

נערך ע"י הרב ר' נתן גוטליב מ"צ בהעדה החרדית ומרבני קהילתנו הק'

שאלות ותשובות למערכת

שכח להפריש חלה ונזכר בשבת:

שאלה: אפו חלות לכבוד שבת, ושכחו להפריש חלה, ונזכרו אחר כניסת השבת. תשובה: יש בזה כמה פרטים כדלהלן.

א. נזכרו בבין השמשות עד 13 מינוט אחר השקיעה, מותר להפריש חלה כשאין לו חלות אחרות לכבוד שבת^א, אך האשה שכבר הדליקה נרות שבת, לא תפריש. רק אחר מאנשי הבית יפריש.

וכשאין לו חלות אחרות, אבל יש לחם רגיל, מסתבר שיש להתיר להפריש חלה, שיש זלזול לאכול בשבת לחם שרגיל בחול.

ב. נזכרו אחר צאת הכוכבים, אסור להפריש חלה.

ומרא המהרי"ל דיסקין זי"ע הורה כשאין חלות אחרות לאכול, אפשר ליתן חלה אחת במתנה לקטן בן י"ב שנה, או לקטנה בת י"א שנה, והקטן מפריש לצורך עצמו, וכיון שמפריש לעצמו, יכול להפריש גם לאחרים^ב.

ג. במקום שכבר נתן מהחלות לאחרים ואין יכול להודיעם, ונמצא שיכשלו באכילת טבל, בוודאי יש לנהוג כדעת מהרי"ל דיסקין כדי שלא להכשיל אחרים.

בצל חתוך בסכין בשני ונתערב בגבינה צוננת:

שאלה: עירבו בצל חתוך בגבינה צוננת, ואח"כ גודע שבטעות נחתך הבצל בסכין בשני, האם יש היתר לאכול הגבינה.

תשובה: בצל שנחתך בסכין בשני ונתערב בתבשיל חלבי ונתבשל בתוכו, ויש ס' בתבשיל כנגד הסכין שנחתך הבצל מותר לאכול התבשיל, כיון שנתבטל בליעת הבשר בתבשיל^א, ומותר לאכול גם הבצל עצמו כיון שנשחט ממנו בליעת הבשר ונתבטל בתבשיל^ב.

אבל כשנתערב הבצל בגבינה צוננת, לא יועיל כשיש ס' בגבינה נגד הסכין, כיון שטעם הבשר הבלוע בבצל אינו מתפשט להגבינה, כיון

א. כן משמע במשנ"ב סי' רסא (פסקי), ובח"ו לא שייך היתר זה, כיון שמותר לאכול ולשייר קצת מהלחם ולהפריש חלה אחר השבת.

ב. הגי' יצחק שלמה בלויא זצ"ל מתלמידי מהרי"ל דיסקין בספרו מלא העומר (סי' שבו סק"ב).

ובחנן נערך (פסקי ל' סוף ב' סק"ג) כתב שעדיף ליתן לקטנה בת י"א שנה כיון שהתירו משום מצות חינוך והן רגילות להפריש חלה.

ג. ודוקא כשנתערב הבצל בתבשיל, אבל עירב הבצל במאכל חלב ונאפה בידו, לא יועיל ס' במאכל לבטל טעם הבשר, רק כשמסיר כדי נטילה סביב הבצל. שדבר הנאפה, יש לחוש שאין הבליעה מתפשטת רק כדי נטילה בלבד, וזולת באופן שנתערב המאכל ואין ניכר שיעור כדי נטילה, שאז יש להקל כשיש כנגד הסכין.

ד. ואין אומרים אפשר לטחטחו אסור, שחתיכה שנבלע בו איסור אינו מותרת לעולם, שלא נאמר כלל זה רק גבי בליעות איסור, ולא בבליעות היתר.

'אמן' היא עונה והבכי פורץ ממנה בכוח איתנים.

מה לך כי תבכי? שואל נחום בתמיהה, 'וכי לא טוב לך אתי?' 'חלילה, טוב מאד' ממרת בבכי, 'אבל הבית ריק, משתוקקת אני להחזיק תינוק קטנטן בידי, לאמצו אל לבי, לחבקו ולנשקו, כמו שעושות כל חברותי, מדוע אינני זוכה להיפקד?'

גם נחום חש מדי פעם המיית רגשות ופירכוסו לב, אלא שאת כל כיסופיו ותשוקותיו משקיע הוא בתורה, עד שנפשו שוקטת. פתאום הבין כי בעוד הוא מוצא נוחם בתורה, רעייתו מתמודדת לבד עם צער עמוק כים שאינה יכולה לשאת. גם מעיניו שלו ניבט הצער ומתקשרת לה דמעה.

'עלינו להתפלל להשי"ת, בודאי נפעל ישועה', מדבר הוא על לבה הסוער של זוגתו.

שניהם מרבים בתפילה, והיא מבקשת לסייע דווקא לאמהות המטופלות בילדים הרבה, שמא יתעוררו עליה רחמי שמים במידה כנגד מידה.

אולם, הכל ללא הועיל, שנה נוקפת לשנה, ועשר שנים מלאות צער יגונו משאירות את חותמן הקשה בליבה והוא נמק והולך. עד שיום אחד נופלת היא למשכב. מחלה ממארת מקנת בגוף הצעיר ועושה בו שמות. יודעת היא אסתר שסופה מתקרב, חשה היא איך המחלה כובשת נתח אחר נתח וממיתה באיטיות את כל אבריה, בטעות שבהן הכאבים הנוראים עוזבים אותה קמעא, מהרהרת היא במה שיהיה אחרי מותה. נחום אברך צעיר הוא, בן עשרים ושבע, למדן עצום וירא שמים, שם טוב לו ובוודאי ירבו עליו קופצים. לא הרבה זמן ישאר אלמן, לאחר כמה חודשים בוודאי כבר יהיה נשוי, וכעבור שנה יחבוק בן, אלא מה? האם כל הנשים שבעולם תקללו בקללת העקרות כמותה? נחום יבכה עליה חודש, חודשיים, ואחר כך ישקע בתורה, יתנחם, ישא אשה, יקים בית וישכח אותה כליל!

כלומר, ממני אסתר, לא ישאר שום זכר ושארית. עוד מעט ינוח הגוף בקבר, ירקב, והיא תשכח מלבו.

את המחשבה הזו איננה יכולה לשאת! כבר השלימה עם כך שבקרוב תשכח חיים, אבל שאפילו נחום לא יזכור אותה? עם זה לא תוכל להשלים.

'נחום' קוראת היא לבעלה הסועד אותה בחוליה. קולה רוטט בבכי חנוק.

נחום ניגש אל זוגתו המוטלת על ערש דווי. עיניו נפוחות מבכי ארון. 'שמה אמוזג לך כוס חמין?'

'לא ולא' לוחשת היא בפנים מיוסרות, 'הגוף הרקוב שלי כבר לא צריך שום דבר. רק בקשה אחת לי אליך נחום היקר!'

'כל מה שתבקשי, לא יהיה קשה עבורי' עונה נחום ברעד קול. 'אתה מוכן להבטיח לי כל דבר?' שואלת אסתר בתקווה. 'הכל!'

|||

'אני הולכת למות' פורצת אסתר בבכי.

'איך תדברי?! נחף בה נחום, היד ה' תקצר מלשלוך לך רפואה שלמה?'

מעיניה של אסתר משתקף אוקיינוס של יגון. 'חדל, כבר נגזרה גזירה. נחתם הדין ואין לשנותו. יודעת אני כי קרוב קצי, מרגישה בבירור כי עוד רגעיים אחדים יאסוף אותי בוראי בצל כנפיו. אקווה כי קצת המעשים הטובים שעשיתי בימי חלדי ישמשו לי פרקליטים טובים לעת הדין.'

היא פורצת בבכיה מחודשת ונחום בוכה יחד אתה. שניהם ממררים בבכי עד כי נחום הגדיל.

'מה יהיה אחרי שאמות?' שאלה אסתר כאשר שכך בכיה, 'שמה תישא אשה אחרת ותשכח אותי כליל? אתה תהיה מאושר, תחיה ותפרח, ואילו אני ארקב בקבר ואשכח מלב הבריות. אפילו בעלי היקר שחלקתי עמו את חיי במשך עשר שנים, יעלו ויגלו עם אשתו השנייה וילדיו, וישכח לגמרי שהייתה לו פעם אשה שאתר שמה.'

פניו הלבנו באחת. לא נתן דעתו על כך. אינו רוצה להאמין כי הגרוע מכל עומד לקרות, וזו כבר מדברת על העתיד. וכלום אינה צודקת? הרי מסתמא זה מה שיקרה. המחשבה המייסרת הזו מילאה אותו עד למחנק, כלום ישכח אותה? כיצד יתכן הדבר?

מבלי להרהר פעמיים התפרצה הבטחה מלבו המיוסר, 'אסתר, אני מבטיח לך שלא אשא אשה אחרת לעולם. אשמור לך אמונים לעולם ועד!'

'אתה מבטיח?' שאלה אסתר וליבה פג מלהאמין.

'בהן צדקי.'

'מבקשת אני שתשבע' הרהיבה הגוססת עוו.

וכדי להשביע את רצונה של רעייתו האומללה, נשבע לה בתקיעת קף.

סלט ירקות שעירבו בו בצל חתוך בסכין בשני וגם בצל חתוך בסכין חלבי:

שאלה: סאלאט ירקות שעירבו בתוכו בצל חתוך בסכין בשני, ובטעות חתכו בצל אחר בסכין חלבי, האם יש היתר לאכול הסאלאט.

תשובה: תערובות יבש ביבש, בטיל ברוב. אבל יבש ביבש - מין באינו מינו, בטיל בס'. והטעם שחששו שמא יבשלם ויתן טעם, ולכן לא התירו רק כשיש כנגד האיסור^א.

ונמצא שתערובות בצל החתוך בסכין בשני עם בצל החתוך בסכין חלב, חשיב כתערובות יבש מין באינו מינו, ואף ששניהן בצל, כיון שהבליעות הן מינו באינו מינו, טעם בשר, וטעם חלב, צריך ס'.

ולכן אם יש ס' בסאלאט כנגד להב הסכין של בשר, או סכין של חלב, מותר לאכלו^ב.

לקלוף שום בשבת:

שאלה: האם מותר לקלוף שום בשבת.

תשובה: השום יש לו ב' קליפות, קליפה חיצונית העוטפת כל שיני השומין ביחד, והשניה הפנימית העוטפת כל שום בנפרד.

ה. כן דעת הבית מאיר בסי' צ"ו ס.

ו. בסי' צ"ו (פסקי א) מבואר שסומכין על טעימת ישראל, אבל בהגהות הגאון רבי עקיבא איגר שם כתב שצריך לטעום כל הבצל שנחתך, ואח"כ הוקשה על זה, ונשאר בצי"ע ע"ש, ועכ"פ כיון שטעם קצת ולא הרגיש טעם בשר אפשר לצרף דעת הבית מאיר להקל בסכין שאין בן יומנו.

ז. כמבואר ביו"ד סי' קט (פסקי א).

ח. ואף שאין הדרך לבשל סלט ירקות, אין מחלקין לומר שאין צריך ס', שלא פלוג חכמים בתקנתן כמו שהביא בדרכי תשובה (סק"ג א) בשם כמה אחרונים.

יש לציון שיש מקילים שתערובות יבש ביבש באיסור דרבנן אין צריך ס', שלא חששו שמא יבשלם ויתן טעם באיסור דרבנן, ולפי דבריהם אם הסכין בלוע רק מבשר עוף, יש להקל שאין צריך ס'. אבל למעשה חוששין גם דרבנן שצריך ס', וזולת כשיש עוד צירוף היתר או צורך גדול.

שאלות ניתן לשאול בכל מכמני ההלכה במערכת 'קול התורה':

מס' 02-3-722-700 או אח"כ *

כמו"כ ניתן להתקשר להעורך הגאון המו"צ שליט"א: 05331-21-571

בקבוק מים ונטל ממנו מים אחרונים לשתות מה שנותר בתוכו:

שאלה: היה בקבוק מים על השולחן ואחד נטל ממנו מים אחרונים, ונתערר השאלה האם מותר לשתות הבקבוק.

תשובה: יש מי שאומר שאין נכון לשפוך מים אחרונים לתוך כלי המיועד לאכול, שיש בו סכנת חולי.⁽¹⁾

וכן יש מי שאומר שאין נכון לרחוץ מים אחרונים מתוך כלי המיועד לאכול, שקשה לפרנסה.⁽²⁾

אבל על המים שנשאר בבקבוק לא מצאתי מקור שאין נכון לשתותו.

והנה מבואר במס' הוריות (ג:) שהשותה מים משיורי רחיצה, קשה לשכחה, אבל יש להסתפק האם חשיב כל הבקבוק כולו כשיורי רחיצה, שיש לומר שכיון שמתחילה לא היה רצונו רק ליטול ממנו מעט מים, לא חשיב הנותר כשיורי רחיצה.⁽³⁾

הברכה על מים שנתבשלו בהם תפוחים:

שאלה: אני רוצה לשתות מים שנתבשלו בהם תפוחים, איזה ברכה יש לברך עליו.

תשובה: פירות שרוב אכילתם הוא על ידי בישול, יש לברך על מי בישולם כברכת הפרי בפה"ע.^(א)

אבל התפוחים אף שהדרך לבלשם, ולכן מברכין על תפוח מבושל בפה"ע, אבל אין רוב אכילתם על ידי בישול, ונמצא שהשותה מי בישולם מברך שהכל.

יח. בספר פאר לישרים (דף י"ח ע"ב) כתבים של הגה"ק ר"פ מקוריץ זי"ע הביא בשם הגה"ק מפעשווארסק זי"ע ח"ל, רוב חולשות מחמת שאין נוהגין לקבל מים אחרונים או נטילת ידיים שחרית בכלי שמשמשין בו אח"כ לאכילה ושתייה, אף שרוחצין אותו בינתיים, על כן יש לזוהר מאוד עכ"ל. יט. בספר דברי יצחק (אות ק"א) הביא בשם הגה"ק מהר"ש מבעלזא זי"ע שהנטל מתוך כף שאוכלין ממנו קשה לפרנסה.

כ. והגרי"ח קנייבסקי זצ"ל בספרו שיח השדה (קף הוכרין אות י"ב) הביא בשם החו"א לענין שיורי רחיצה, שאם שפך מעט אחר שנטל לרחיצה, לא חשיב הנותר בתוכו כשיורי רחיצה לענין קשה לשכחה. כא. כמבואר במשנ"ב סי' רב (סק"ג).

כאשר הגיע מסע ההלוויה אל בית-החיים, הגיע המהרש"ל והתקרב אל מיטת הנפטר. בטרם הורידו הקברנים את גופתו של נחום לתוך הקבר, ניגש המהרש"ל אל המנוח ותקע בכף ידו פתקה שעליה היו כתובות המילים האלו:
'שלום לכם פמליא של מעלה. איך יתכן, והלא עשה דוחה לא תעשה שבתורה. גזורני עליכם בכוח התורה שתחזירו לי את האברך הזה'.
הגופה הורדה אל בור הקבר, כוסתה בעפר וקהל המלווים התפור.

מפה לאוזן לחששו האנשים את הסיפור המדהים על הפתק המסתורי שהונח בכף ידו של האברך, ויודעי דבר הסבירו את פשר לשון הפתק: עשה של "פרו ורבו" דוחה את הלאו של "לא יחל דברו".

לא יצאה אלא עשה מועטה ושמועה מדהימה פשטה בלובלין: נחום הנפטר יצא מבור קברו לבוש בתכריכו ומתהלך בעיר, כאילו לא קרה מאומה.

בהלה נפלה על לובלין. המת-החי הפיל אימה על העיר והבריח את הבריות לביתם. הכל המתינו לשמוע כיצד יפול דבר. נחום עצמו לא נתרגש ביותר מן ההמולה הרוגשת בעטיו. הלך לביתו של המהרש"ל ואמר לו בפשטות, 'רבי, החזירוני לחיים, הקימוני לתחייה'.

'ידעתי שכך יהיה' ענה המהרש"ל, 'ברם, אינך יכול להסתובב בין החיים בבגדיהם של מתים. עליך לשוב לביתך, לפשוט את התכריכים וללבוש את בגדיך הקודמים'.

עשה האברך כמצותו, ושב לביתו. שבוע ימים חלף והסער הגדול קם לדממה. אנשים עוד נעצו עינים מפחדות באותו אברך ששב לכאן מעולם האמת, ולא היינו להתקרב אליו. אין צריך לומר ששום אשה, גרושה או אלמנה לא הסכימה לשמוע את שמו של נחום, 'להתחתן עם מת-חיה?' הצטמררה כל אחת מהן, 'לא!'

ראה נחום כי כלתה אליו הרעה, על כורחו ישמור אמונים לאותה שבועה שנשבע לזוגתו הראשונה, הלך אל רבו וסח לו אותה צרה שאינו יכול להפטר ממנה. השם 'מת-חי' דבק בו כספחה.

'אל דאגה' אמר לו רבינו שלמה, 'גם צרה זאת ברת-פתרון'.

ולאחר שיצא נחום מביתו, עמד המהרש"ל וגזר בכוח התורה על שר של שכחה, שישכיח מלבות אנשי לובלין את המעשה כולו.

למרבה הפלא, נשכח הדבר כולו מזיכרונם של יהודי לובלין, כאילו לא היה מעולם. נחום היה כאחד האדם. הוא נשא לו אשה והקים דור ישרים, ורק לאחר שנים רבות, החלו פתע הבריות נזכרות בכל אותו מעשה, וכדי שלא ישכח בשנית, עמדו וחקקוהו בפנקס החברא-קדישא של לובלין למזכרת עולמים.

|||

את הסיפור הנוכחי קרא כ"ק מרן האדמו"ר מגור, בעל 'אמרי אמת' זי"ע א בפנקס החברא קדישא של לובלין, והוא אשר הפיצו ברבים, ומדי ספרו את המעשה הזה היה מוסיף:

'זאת שרכינו המהרש"ל החיה מתים, זה איננו חידוש גדול. אבל הגזירה שגזר על שר השכחה, והצליח להשכיח מעשה מרעיש כזה מכל אנשי לובלין, זהו חידוש!'

כוננו מתחילין פון דאס ניי דעם באוויסטן זאפטיגע'ד פרק 'מרובה'

7

השבועון חביבין

ב ע ז ה י א

ה

"ובפרט מסכת בבא קמא לא התחלתי מרהחלת המוסכת כי אם ב"פרק מרובה".
(ליקוטי חבר בן חיים)

חז"ת שיעשונו

תורה להחמיר, ומוטל עליו להודיעה המחיר הנוהג כעת [עכ"פ הפחות שבשכירות כעת].

דיני ממונות

הרה"ג ר' שמעון עוזר ברא"מ ווייס שליט"א מרבני משיב כהלכה ב'דיני ממונות'

לשכור דירה במחיר מוזל ביותר, ולהשכירה ביוקר:

הגעלה וטבילת כלים

הרה"ג ר' נפתלי שטיינברגר שליט"א ממורי נתיבות הוראה ב'הלכות הגעלה וטבילת כלים'

הגעלת כלים על ידי קטן:

שאלה: האם מותר לשלוח קטן להגעיל כלים.

תשובה: בכלים חדשים מותר, דהוי דרבנן, כיון שלעולם יש ס"ח ואסור רק מדין אין מבטלין איסור לכתחילה שבאופן שאינו מתכוין לבטל, לכריע הוי דרבנן, ובדרבנן נאמן וכנ"ל בטבילת כלי זכוכית.

אבל כלי שיש בו בליעת בשר בהמה ורורח^א להשתמש בו חלב, יהיה דאורייתא וכן שאר איסורים דאורייתא, אסור אם יש חשש שיבטל בו או שיחתכו בו דברים חריפים, אעפ"י שאין מגעילין רק כלי שאינו בן יומו מ"מ דברים חריפים מחליא לשבח והוי דאורייתא, ובדאורייתא אין נאמן בקטן גדול^ב. וגם כאן יש עצה דאם הקטן יודע שאביו יכול לשאול למי שהגעיל דאו נרטט הקטן וכנ"ל בטבילת כלי מתכות.

טבילת כלים על ידי קטן:

שאלה: האם אפשר לטבול על ידי קטן.

תשובה: קטן יכול לטבול וצריך ללמדו להחזיק הכלי כמו שצריך אך בדאורייתא אינו נאמן^א, ולכן כלי מתכות שטבילתן מה"ת, אינו נאמן לומר שטבול, ולא שאדם גדול טבול, וגם אינו נאמן שיועד שהכלי טבול עד שיהא בן י"ג ובת י"ב והביאו סימנים^ב ובמקום צורך יש להקל אפי' אין יודע שהביאו סימנים.

ובדרבנן נאמן קטן שהגיע לחינוך^א כיון שבידו לטבול^ב ולכן בבלי זכוכית וכל שכן פלסטיק, יכול

(מצד שליח) ורבינו יונה (וב"ב ע"ה) מ"מ דעת התוס' בי"מ ס"א ע"ה ויהי אלא לאו דאפילו לאו אין בהן זכ"כ מנחה לדעת הרמב"ם, (והחזיר המחלוקת ברמב"ם שיע ר"ז ס"ט) ובסמ"ע ר"ז ס"קיא' בשם מהרש"ל דאך דנתמט מדין אונאה מ"מ לא נרע מאונאת דברים ונגיבת דעת ע"כ ולפי דבריו לכריע אסור מן התורה, אלא שלא תברר לו אם באופן שלא הוא תעשהו אלא מעצמו טעה אם שייך בו שם אונאת דברים ונגיבת דעת רצולעי' (ועי' בר"מ פ"טו במכירה ה"טו' והדמנה את הנהג' אונאת ממון עובר גם על אונאת דברים עיי' דרו"ק ז' לפי הסמ"ע לגיל לכריע אסור אלא שנתפקטו אם זה שייך כשלא תעשהו, אך אפי' מחלוקת הנ"ל יש ליכ' לחומרא אפי' הדוא לאו שבממון מ"מ נראה הדבא הוי כמציא מחוקת המשכיר באונאה, ומה"ת לתפוס מספק, ולכא"ו יש לדמוהו לספיקות בהרחקות נזיקין שפרק לא יחפור שלשי הרמב"ם לתחילה אסור לסמוך, אבל להרא"ש מותר לתחילה לסמוך, עי' סימן קנ"ה סעיף י"ח ובהג"רא שם, אך לפי"מ שראיתי בספר הנפלא משכן שלח מילואים פ"ג ס"ס"כ משטת הפוסקים בזה שאם יש דאי נזק לחבירו, וספק אם מותר לסמוך בשלח, לכריע אסור לתחילה לסמוך עיי' היטב, א"כ בנידו"ד דודאי יש אונאה לחבירו אלא פלוגתא אם התורה היתירה, בדאי אסור לתחילה בפרט עשמה בשל חבירו דרו"ק ובענין שלח המדובר הוא באונאה יתר מכלל ולשטת המח"א אפי' כרקע יש אונאה (אלא לדעת הנחלה צבי מהר"ם די בוטון שכירות קרקע ק"א ב"ח פלפלא).

והנה אין לומר בענינינו שהוא יחפש כי"כ גדול א"כ ר"ח"ו גדר שאין הדעת נוחה ובהו שוב אין בו אונאה דהוא במתנה (ועי' ר"כ ס"ח) אבל אינו כן, שהאלמנה אינה רגילה כלל לצאת ולבוא עם משכירים ואינה יודעת כלל מצב השוק, ופשוט.

ח. כמבואר ב'ש"ת משנת הלוי ח"א עמור ר"ל"ו ו'ש"ת מנחת יצחק ח"ד סי' ק"ב אות י"א.

ט. כמבואר בפרמ"ג צ"ט מ"ש"ו סקט"ו.

י. באופנים המתירים המבואר באו"ח סי' ת"ט מ"ש"ב סק"ה, ודעתם אסור להגעיל במשך לחלב.

יא. יל"ע אם בעינין לדעת שיש לו סימנים וכאן יש שייך סברתו של הפתחי תשובה בטבילת כלי מתכות כיון שאין המאכל נאסר, אין צורך לדעת שיש לו סימנים, וכאן המאכל נאסר אך יש להחזיר דהוא ספק פסיק הביא ב' שערות וספק שאמר דברים חריפים דהיינו הכל חוץ לפתח [ואין משתמשים בו בחינם] אינו מחליא לשבח דבסי' צ"ה ס"ג מבואר דאם יש ספק אחד טוב מצטרף לספק ספיקא.

יב. שריע י"ב ק"ב סעי' י"ד עפ"י דברי התורה"ד ר"ז שכתב דקטן אינו נאמן לטבילת כלים הוי דאורייתא, ויל"ע כלי מתכות שספק אם חייב בטבילה אם אפשר בקטן, ולא מצאתי מי שידבר מזה ומסתברא לאסור דבגמ' פסחים ד: אמרו ארבעה רבנן בדרבנן, א"כ בספק דאו דאולוין בי' לחומרא אינו נאמן, אך נראה דאין צורך לידע שהביא סימנים דהוא ספק ספיקא.

יג. כי"כ הפמ"ג ה"א מ"ש"ו סק"ו עפ"י הלל דברא"ו לא סמכין על החוקה משתמשת בהיא ב' שערות, א"כ הפ"ת סק"י"ד מצוד להקל עפ"י הפמ"ל מ לענין אחר דבטבילת כלים כיון דאין המאכל נאסר קיל יותר ודבריו תמיהים קצת אך בתשובות והנהגות ח"ב סימן ת"ה מקיל במקום הצורך.

יד. חק יעקב ת"ל סק"ד בשם כלבו.

טו. מדברי התורה"ד שכתב דטבילת כלים הוי דאורייתא דייקו האחרונים [רע"א ודרכ"ת סק"ב ונמ"א סי' ת"ל סק"ה ועוד] דבלי זכוכית הדחה דרבנן נאמן הקטן, אך הפרמ"ג שם הקשה דברמ"א סי' ק"צו סעי' ג' מבואר בדרבנן אינו נאמן ביש חוקת איסור וא"כ כן גמי יש חוקת איסור

דיני ממונות

הרה"ג ר' שמעון עוזר ברא"מ ווייס שליט"א מרבני משיב כהלכה ב'דיני ממונות'

לשכור דירה במחיר מוזל ביותר, ולהשכירה ביוקר:

שאלה: נודע לי על דירה, בשכונה מסוימת, השייך לאלמנה, שהיא משכירה אותו הרבה שנים במחיר קבוע, ולא עולה על דעתה להעלות המחיר, והשכיר לשכור אותה ממנה לעשר שנים ולשפץ קצת, ולהשכירה לאחרים במחיר המקובל כהיום שהיא הרבה יותר מהמחיר שהיא משכירה, האם יש איזה חשש בדבר.

תשובה: א. עצם הדבר אם לא התנה המשכיר מתחילה שלא להשכיר הבית לאחרים מותר להשכיר דירה של שכירות לאחרים, ולהשכירה במחיר יותר גדול, ולהרוויח לעצמו^א, ובתנאי שהשוכר שהוא מכניס לדירה הוא אדם הגון לא מאגשים שבדרך כלל משחיתים את הדירה, וגם שלא יהא אדם שהשכנים סובלים מהנהגתו^ב.

ב. אך נפסק בשו"ע שאסור להשכיר למשפחה בעל נפשות יותר מהשוכר הראשון, אלא בסכום הנפשות כמותו מותר^א, אך לעני' אם המשכיר לא שאל ולא חק כלל למספר הנפשות של השוכר הראשון, מוכח שלא מקפיד על כך כלל, ומותר להשכיר למשפחה גדולה, כל שהוא דרך להכניס משפחה כזו לדירה כזה^ב.

ג. וכמו"כ לשפץ את הדירה אם אין תנאי מהמשכיר על כך מותר לתקן את הדירה ולהשביחו, בתנאי שאינו משנה צורת הקרקע ממה שהיתה [ומכש"כ שלא לחלקו לחדרים קטנים]^א.

ד. אבל יש כאן שאלה אחרת אפילו אם אתה מתכוין רק לשכור לעצמך על המחיר של המשכיר, שהיא הרבה פחות מהמקובל כהיום לדירה כזו (אפילו לפני השיפוץ), וא"כ הרי זה אונאה, שהמשכיר מוזמת חסרון ידיעתו משכירו במחיר כזה, ואעפ"י שלא אתה הטעית אותו, אפי"ה נקרא אונאה, אלא שזה אונאה בקרקע שנתמטע מאונאה, מגזירת הכתוב, אלא שחלקו הראשונים ז"ל לאם לכתחילה מותר להונתו, ולפי הרמב"ן הרי זה איסור תורה^א, ולכא"ו צריך להחמיר מדין ספיקא של

א. עי' סימן שט"ו ס"א (ובסימן ר"ב ס"ב במע"ט ט"ז) ובסימן שס"ג ס"י וקצו"ח ח' מבואר כן, והנה הדין שיש"ו א' הוביר שיטת דאם השוכר הראשון הקדים השכר להמשכיר, שוב אין יכול להשכירו לאחרים עיי' שם אכן הדין מסיק דלא נקטין כן וכ"ה בנתיב"מ שט"ו ב'.

ב. ה"ל ערוך השולחן שט"ו ב' והנה בזה ודאי גם הרמב"ם מודה, שאם יודע שזה האיש שרצונו להשכירו הוא מחרב דירתו, או שהוא אלם, או בעל מריבות, או אינו מתנהג בנקיות וכיוצ"ב, ודאי המשכיר מוחה בו מלהשכיר לזה, אמנם המשכיר אינו נאמן לומר שהוא כן בלא ראייה משכני האיש הזה, וכן לשונא של המשכיר אינו יכול להשכירו עכ"ל. והוא מרומז בהנהג' בשו"ע ובסימן ש"ב סעיף ד' ט' עיי"ש ובב"י שם דרו"ק.

ג. שט"ו ס"א עיי"ש בדרמ"כ שלמהרדכי מותר אפילו למרובים, אבל מסיק שלחומרא אסור עיי"ש וכן בערך י"ב שאין יכול לטעון קיום ל'.

ד. כן ה"י נראה מסבאר, ושרר כן להג"ר יעקב אברהם כהן שליט"א בספרו עמק המשפט סימן נ"א אות י"ז (שכירות בתים), ואלא מקצת יש להשי' מדברי גליון מהר"א (שט"ו) שאם נפתחו בני ביתו של השוכר בתוך זמן השכירות, שוב אסור להשכיר להשכיר לכ"כ מרובים כדל כמו שז"ה ב"מ והשכירות עיי"ש שכבר היה הסכמה למספר כזה, מ"מ משמע שהמשכיר נכנס רק על דעת כ"כ של השוכר הן אם יתרוו הן אם יפתחו, אבל דוקא לשוכר זה וצ"ע ר"ל, והנה בכסף הקדשים יחדש דבזמן הזה שפשת המנהג שכל הקלוקלים שנעשים בבית מוטל על השוכר להחזיר הבית כמו שהיה בשעת השכירות, א"כ מה לו להקפיד על כ"כ מרובין הלא הכל שיתקלקל יחזור על ידי השוכר, חוץ אם יש חשש של ריעות ורפיון באיזה פרט מהבנינים על ידי תוספת הדירון שאו אין המנהג להטילו על השוכר או אסור זהו תרד אך לכא"ו בזמנינו אין המנהג לתבעו מחשוכר בלאי סביר וטבעי ועי' עוד בספר עמק המשפט ה"ל שהאר"ך לתמהו ע"ד הכסף הקדשים עיי"ש ולכן קשה לסמוך כך להלכה.

ה. עי' היתב סימן ר"ב סעיף ד' ה'.

ו. הנה איסור אונאה מבואר בסימן ר"ז בארובה, שאסור להונתו בין ללוקח בין למוכר במחיר התפץ, ומסתיהת הפוסקים משמע שאפילו לא הוא שהטעיהו המחיר כך, אלא שהוא מעצמו חשב כן, ה"לוקח או המוכר יודעים האמת, ג"כ יש איסור אונאה (וכ"כ בפתחי תושן נגיבה אונאה פרק י' הערה א) ולא רק במקום וממנו יש איסור אונאה אלא גם בשכירות כמש"כ בב"מ נ"ו ב' עיי"ש.

אכן בעברים, שטרות, וקרקעות, נתמעטו מדין אונאה (וכ"כ סעיף כ"ט), ושכירות קרקע דינו כקרקע כ"פ השו"ע רכ"ו ס"ב מהרמב"ם שם, אכן במדברי (ב"ש ט"ה) והובא בדרמ"כ רכ"ו ד"א שדינו כמטלטלין שיש בו אונאה (ועי' בספר קהלת יעקב ב"ט סימן מ"ז הסב"א בזה) אכן בנחלת צבי רכ"ו הבין שיש מהרמ"כ להיפך דהשכירות קרקע אין בו אונאה אפילו ביתר מכלל דאין אדם מקפיד כי"כ וכ"כ מהרמ"ם די בוטון שהובא בכנה"ג רכ"ו (הנ"ש ע"כ - ע"ה).

ואמנם אפי"ה שנתמטע מחשבת אונאה, עדיין יש ראשונים שסוברים שלענין לכתחילה אסור מן התורה להונתו וכמ"ש הרמב"ן בפ' ברה והחינוך

הרה"ג ר' אברהם דימאנט שליט"א רב ב"משיב כהלכה" פל: 453-48-05331

הרה"ג ר' שמעון עוזר ברא"מ ווייס שליט"א רב ב"משיב כהלכה" פל: 940-76-05484

הרה"ג ר' יואל רובין שליט"א רב ב"משיב כהלכה" פל: 126-30-05276

הרה"ג ר' מרדכי מנחם סימון שליט"א רב ב"משיב כהלכה" פל: 936-80-05484

הרה"ג ר' מייכאל אליעזר ברש"ב שפיצ'ר שליט"א רב ב"משיב כהלכה" פל: 717-68-05484

הרה"ג ר' אהרן ברי"ב כ"ג לויפער שליט"א מורה ב'נתיבות הוראה" פל: 582-63-05484

הרה"ג ר' מנחם מענדל גוטליב שליט"א רב ב"משיב כהלכה" פל: 503-93-05271

הרה"ג ר' שמעון דוב ברנדסדורפר שליט"א רב ב"משיב כהלכה" פל: 244-71-05331

הרה"ג ר' אפרים גוטליב שליט"א רב ב"משיב כהלכה" פל: 708-53-05276

הרה"ג ר' ישראל ברי"ט ברנדסדורפר שליט"א מורה ב'נתיבות הוראה" פל: 969-50-05832

הרה"ג ר' אפרים גוטליב שליט"א רב ב"משיב כהלכה" פל: 708-53-05276

הרה"ג ר' אברהם מרדכי קאהן שליט"א מורה ב'נתיבות הוראה" פל: 451-22-05271

דיני ממונות

הרה"ג ר' אברהם דימאנט שליט"א רב ב"משיב כהלכה" פל: 453-48-05331

הרה"ג ר' שמעון עוזר ברא"מ ווייס שליט"א רב ב"משיב כהלכה" פל: 940-76-05484

הרה"ג ר' יואל רובין שליט"א רב ב"משיב כהלכה" פל: 126-30-05276

הרה"ג ר' מרדכי מנחם סימון שליט"א רב ב"משיב כהלכה" פל: 936-80-05484

הרה"ג ר' מייכאל אליעזר ברש"ב שפיצ'ר שליט"א רב ב"משיב כהלכה" פל: 717-68-05484

הרה"ג ר' אהרן ברי"ב כ"ג לויפער שליט"א מורה ב'נתיבות הוראה" פל: 582-63-05484

הרה"ג ר' מנחם מענדל גוטליב שליט"א רב ב"משיב כהלכה" פל: 503-93-05271

הרה"ג ר' שמעון דוב ברנדסדורפר שליט"א רב ב"משיב כהלכה" פל: 244-71-05331

הרה"ג ר' אפרים גוטליב שליט"א רב ב"משיב כהלכה" פל: 708-53-05276

הרה"ג ר' ישראל ברי"ט ברנדסדורפר שליט"א מורה ב'נתיבות הוראה" פל: 969-50-05832

הרה"ג ר' אפרים גוטליב שליט"א רב ב"משיב כהלכה" פל: 708-53-05276

הרה"ג ר' אברהם מרדכי קאהן שליט"א מורה ב'נתיבות הוראה" פל: 451-22-05271

הרה"ג ר' אפרים גוטליב שליט"א רב ב"משיב כהלכה" פל: 708-53-05276

הרה"ג ר' אברהם מרדכי קאהן שליט"א מורה ב'נתיבות הוראה" פל: 451-22-05271

הרה"ג ר' אפרים גוטליב שליט"א רב ב"משיב כהלכה" פל: 708-53-05276

הרה"ג ר' אברהם מרדכי קאהן שליט"א מורה ב'נתיבות הוראה" פל: 451-22-05271

הרה"ג ר' אפרים גוטליב שליט"א רב ב"משיב כהלכה" פל: 708-53-05276

הרה"ג ר' אברהם מרדכי קאהן שליט"א מורה ב'נתיבות הוראה" פל: 451-22-05271

הרה"ג ר' אפרים גוטליב שליט"א רב ב"משיב כהלכה" פל: 708-53-05276

הרה"ג ר' אברהם מרדכי קאהן שליט"א מורה ב'נתיבות הוראה" פל: 451-22-05271

הרה"ג ר' אפרים גוטליב שליט"א רב ב"משיב כהלכה" פל: 708-53-05276

הרה"ג ר' אברהם מרדכי קאהן שליט"א מורה ב'נתיבות הוראה" פל: 451-22-05271

הרה"ג ר' אפרים גוטליב שליט"א רב ב"משיב כהלכה" פל: 708-53-05276

הרה"ג ר' אברהם מרדכי קאהן שליט"א מורה ב'נתיבות הוראה" פל: 451-22-05271

הרה"ג ר' אפרים גוטליב שליט"א רב ב"משיב כהלכה" פל: 708-53-05276

הרה"ג ר' אברהם מרדכי קאהן שליט"א מורה ב'נתיבות הוראה" פל: 451-22-05271

הרה"ג ר' אפרים גוטליב שליט"א רב ב"משיב כהלכה" פל: 708-53-05276

הרה"ג ר' אברהם מרדכי קאהן שליט"א מורה ב'נתיבות הוראה" פל: 451-22-05271

לשלוח קטן ונאמן לומר טבלתי¹⁰ וגם נאמן לומר¹¹ שמסרן לגדול¹² לטובל ואז אמרין חוקה שהגדול טובלו, אך אינו נאמן¹³ לומר שידוע שהכלי טובלו. וגם בכלי מתכות יש עצה שיטבול לעיני גדול¹⁴ או יתנו לגדול לטבול בגדול שאביו מכירו ואמר לאביו אחר כך מי הוא הגדול דאז יש היתר דמירתת הקטן¹⁵.

הלכות ציצית

הרה"ג ר' ישראל יצחק גוטליב שליט"א
ממורי נתיבות הוראה ב'הלכות ציצית'

לבישת טלית קטן מבר כותנה או סינטטי:

שאלה: בדרך כלל אני נוהג ללבוש כל היום טלית קטן מצמר, אך בימי הקיץ החמים יותר נוהג לי ללבוש בשעת עבודתי טלית קטן העשוי מבר, האם יש איזה חסרון בלבישת טלית קטן שאינו מצמר.

תשובה: יש לחלק בין טלית קטן העשוי מבר כותנה, לבין טלית קטן העשוי מבר סינטטי.

טלית קטן מבר כותנה: ודאי מקיימים בה מצות ציצית מן התורה¹⁶.

טלית קטן מבר סינטטי: נחלקו פוסקי זמננו אם מקיימים בה מצות ציצית, ורובם נקטו להלכה דמקיימים בה מצות ציצית מן התורה¹⁷.

אך אעפ"כ נכון להחמיר כפי האפשר וללבוש טלית קטן מצמר דווקא, מחמת כמה טעמים וכדיבואר להלן.

אמנם היו צדיקים שנהגו ללבוש בשינת הלילה טלית קטן מבר, וכן נהג רבינו ז"ע.

נימוקים:

א. הנידון מחויב טלית קטן סינטטי: דנו הפוסקים האם בגד סינטטי מחויב בציצית מחמת ב' חששות:

הביאו גי' פ"ת באן סק"ד. וכן דעת החק יעקב סי' תל"ו סק"א אך כבר כתבו האחרונים (שנתה"ר סי' תל"ב סק"ד. יד יהודה סי' ס"ט סקמ"ב ועוד) במובאר בש"ת הריב"ש סי' רמ"ה שממנו דברי הרמ"א שם דאם הוא בידו נאמן. והביאו הש"ך בסי' קכ"ז סק"א.

גם ק"ק הגרע"ק"א בהגהות השו"ע באן במובאר בתוס' עירובין לא: ד"ה כאן דקטן אפילו בדרבנן אינו נאמן רק על שלו אך כבר כתב השעה"צ סי' תל"ו סק"ט בשם ק"ק יעקב תל"ב סק"ד ולא נקטין בתוס' שם רק במשמעות תוס' פסחים דף ד' ע"ב ד"ה הימנהו (גם מבואר במשנ"ב סי' תל"ו סק"ז דקטן מנבי הבית הוי כשלו).

טז. וז"ל ע"כ סגן לשלוח הקטן או שצריך לשאלו אח"כ, דתוס' (עירובין ל"א ע"ב ד"ה כאן) כתבו דקטן אין לו דין שלוח עושה שלוחות אפי' בדרבנן אם יש לו סמך מן התורה כמו עירובין תומכין ומבואר בדברי רע"ק"א (סי' ק"ב ס"ד) דבעל"ב כל"ו וזכירתה הוי כמו תומכין (צ"ב אמאי אינו דומה לעירובין חצירות) אך רוב ראשונים נקטו שם כשרי רש"י כמבואר בשעה"צ (סי' ת"ט סק"ט) ולכן הדין דסגי לשלוח.

ולענין גדול ונחלקו בגמ' עירובין אי אמרין בטובל חוקה שלוח עושה שלוחות ואם כן נצטרך לשאלו בשלח גדול לטובל כלי מתכות דהוי דאורייתא וגם בדרבנן אם עיקרו דאינו מבר שם בתוס' ל"ב ע"א ד"ה תאנים דדמי לז'א' תוכנית מהו עיקרו דאי, מ"מ להלכה פסקין דאמר' חוקה אפי' בטובל באופן שאם לא עשה השלוח הרבר יש תקלה משלח דבריע (יר"ד סי' ש"א ע"ב ל"ד) פסק לחחמיר בהלכות באופן שמב' בתוס' (עירובין ל"ב ע"א ד"ה רב ששה), דהכל מורים כיון שאין תקלה (ענין שם רע"ק"א בשם מ"א ת"ט סק"ט ומשנה למלך, גר"א שם סק"פ), וא"כ משמע דרק שם תממי וכן כתב הגמ"א (סי' סק"ז) בפשיטות דאם יש תקלה להשלוח אמרי' אפי' בדאי' חוקה שלוח עושה שלוחותו ובאן נמי דיש תקלה משלח כיון דעובר כל פעם משתמש עם הכלי בלא טבילה על איסור דרבנן ויש אומרים איסור דאי'. אעפ"כ שבת יד' יהודה סימן ס"ט סקמ"ב ד"ה ע"כ ש' לזכר והביאו הדרכ"ת (סי' סק"ז) ופסקו סק"ג דקטן אפי' בדרבנן נאמן רק כשעשה בעצמו אבל לא על ידי אחרים, מ"מ נאמן לומר על עצמו שמסרו לגדול ואמרין חוקה שהגדול טבולו אך אינו נאמן לומר שכלי זה טובלו.

יח. והיה לקטן אחר כמב' לעיל בהערה.

יט. כ"ל בהערה.

ג. גם כאן בעיני גדול עם סימנים אם אין צורך ובכ"ל.

כא. שבת הל"ב סק"ב ובשעה"ר יוד"ו סי' א' סוס"ק מ"ב.

כב. כמנ"כ ח"מ סי' א' (סי' א'), וחולק עם על המחבר הסובר שבגד שאינו מצמר או פשתן חייב בציצית רק מדרבנן.

כג. הסוברים שבגד סינטטי אינו חייב בציצית: בש"ת אגרות משה (ח"ב סי' א') ועטרת משה (ח"א סי' א'), ובשם הגאון מרוגטשוב, וכן דייק בחור"א (מקוואות ובש"ת להורות נתן (ח"ב סי' ט) שהוא פסק גדול.

הסוברים שבגד סינטטי שנאמר מחוטים חייב בציצית: כ"מ בש"ת מהר"י שטייף (ב"ח סי' א'), וקבוץ תשובות (ח"א סי' א'), ובש"ת מנחת שלמה (תניא, ח"ב סי' א' ת"ב) וכן הביאו משמו בשערי טהרה (פ"ט) ובעה"ה כהלכה (ח"א הערה 53) ובהליכות שלמה (סי' סק"ט), בחוקת טהרה (סי' סק"ד דרך שירה סק"ב), ובש"ת אבן ישראל (ח"א סי' א') באופן שניתוספו באריגת הבגד כמה חוטים שאינם סינטטיים, ובעל"ק סינטטיים שלנו יש תמיד מעט חוטים מכותנה. בתשובות והנהגות (ח"א סי' ט) (צ"ע דמחויבים מן התורה גם לדעת המחבר), בש"ת אבן דברבו (ח"א סי' כ"ב, ח"ב סי' כ"ב), ח"א סי' כ"ב, ובש"ת מנחת יצחק (ח"ד סק"ה) לפי מה שכתב: "אין צמאיות כזה שיהיה בגד שלובשים על הגוף ולא יהיה מקבל טומאה", ולכן גם בגד נילון הוי דבר המקבל טומאה ויש בו משום כתמים, ולא פירש שם טעמו.

א. כיון שבמיני בדים אלו אין צורך באריגה כדי לעשות מהם בגדים, אם כן הם דומים לבגדים העשויים מעור דאיתא בש"ע (סי' ס"ד) דפטורים לגמרי מציצית, ואחד מהטעמים כתב הלבוש שם (סי' ד) והובא בפוסקים, דרק דבר הנארג באריגה נקרא בגד. ולכן יש שכתבו¹⁸ שהם דומים לגמרי לבגדי עור ואפילו בד סינטטי ארוג פטור מציצית. אך יש שכתבו: שבד סינטטי ארוג, חייב בציצית¹⁹. ויש שכתבו²⁰ שאפילו בד שאינו ארוג, חייב בציצית.

ב. כיון שבד סינטטי עשוי מחוטי נילון העשויים מנפט²¹, נמצא שהוא עשוי מדבר הבא מן הים²² או עכ"פ מדבר שאינו גדל בארץ²³, שמצינו בדיני טומאה שאינו מקבל טומאה ואין לו דין בגד²⁴, ולכן יש שכתבו²⁵ שהוא הדין לענין ציצית שאינם בכלל 'בגד' ואין עליהם חיוב ציצית אפילו מדרבנן²⁶. אך יש שכתבו²⁷ שדין זה אינו אלא בהלכות 'טומאה' ולא לענין חיוב ציצית²⁸. או מפני שהנפט אינו בכלל 'דבר הבא מן הים' מחמת כמה סיבות:

א. ד"א שלא נאמר דין זה אלא בדברים הבאים מבעלי החיים שבימי²⁹, ב. מפני שהנפט לא נברא בים אלא מצוי בים³⁰, ג. מפני שנפט אינו נחשב למים³¹, ד. שבאמת הנפט גדל בקרקע³².

ב. הטעם שנוכח ללבוש טלית קטן מצמר: א. כי הרבה אחרונים כתבו דירא שמים יחמיר על עצמו לחשוש לשיטת המחבר (סימן ט' ס"א) שרק טלית מצמר מחויב בציצית מן התורה³³. ב. כי לדעת אחד מהראשונים³⁴

כד. אגרות משה (ח"ב סי' א') ועטרת משה (ח"א סי' א').

כה. כן במבואר בש"ת מהר"י שטייף (א"ח סי' כ'), וכ"כ בהליכות שלמה (סי' סק"ט) ובחוקת טהרה (סק"ד דרך שירה סק"ב) ובאבן ישראל (ח"א סי' א') ובלהורות נתן (ח"ב סי' ט).

כו. כ"כ בתשובות והנהגות (ח"א סי' ט) ובאן נדברו (ח"א סי' כ"ב, כ"ג) וכן משמע לכאן במנחת יצחק (ח"ד סק"ה) בכ"ל.

כז. הסיבים (נימין דקין שמהם עושים החוטים) של בד הסינטטי, מיוצרים מחומר נוזלי המופק מחומר היצא בתהליך של זיקוק הנפט. ובגדים הנעשים מחומר סינטטי נקראים לרוב בשם כללי 'פוליאסטר' 'פוליאתיק' או 'ניילון'.

כח. כ"כ בספר 'הערוך' עמ"ס חולין (פ"ה ד"ה ח"ה), וכן הביאו בשערי טהרה (סימן ט"ז אות ד') שהנפט דינו כמעיין מים כי הוא פורץ כמעין, וכ"כ בספר 'חק חמץ' (פ"ב הערה ל"ב) בשם ה"באר משה' והגר"פ שינברג ז"ל, ועוד.

כט. כמנ"כ בש"ת שבט הלוי (ח"א סימן ח"ה).

ל. מקורו הוא בתורת כהנים בפר' שמני (פר' ו' סוף אות ט') ובפרשת תוריע (נעם פ"ה פר' ג' אות ח'), ועוד. וכן הוא במשנה בכלים (פ"י מ"א, ופ"ו מ"ג) ובנגעים (פ"א מ"א), ושם לפיכך דין זה חל על כל בגד של בד, ובמק"א ביארנו בד' אופנים המקור לכ"ג של בד עצמו. וכן פסק הרמב"ם בהלכות כלים (פ"א ה"ג ד"ה א') ובהלכות טומאת מת (פ"ד ה"א).

לא. בש"ת עטרת משה (ח"א סי' א'), בקבוץ תשובות (ח"א סי' א'), ובש"ת אבן ישראל (ח"א סי' א'), וב'חידושים וביאורים' (מנחת מ' ע"א), וכן צידד בש"ת להורות נתן (ח"ב סי' ט).

לב. ויש אחרונים שחידשו שלדעת המחבר שמני בדים שאינם מצמר ופשתן חייבים בציצית מדרבנן, גם בדים סינטטיים אלו מחויבים בציצית מדרבנן. ויש שדחו טענה זו.

לג. בש"ת מנחת שלמה (תניא, ח"ב סי' א' ת"ב) והובא ב'טהרה כהלכה' (ח"א סי' 53).

לד. בדברי יציב (א"ח סי' א'), ובאן נדברו (ח"א סי' כ"ב, כ"ג), בחוקת טהרה (סק"ד דרך סק"ב), ובתשובות והנהגות (ח"א סי' ט), וכן הסתפק בלהורות נתן (ח"ב סי' ט).

לה. כ"כ הבית יצחק (ח"ד סי' א' ת"ב) והמקור ברין (ח"א סי' ה') והס"ט (כל"ס פ"ג מ"ד, ח"ד הערה), וכ"מ ב'שועות מלכו' (על הרמב"ם כל"ס פ"א ה"ג) ובכל"ל חמוה (בראשית אות ב').

לו. ש"ת אבן דברבו (פ"ג) חוקת טהרה (סק"ד דרך סק"ב) ש"ת אור לציון (ח"א סי' ט), כן הביאו בספר שערי טהרה (פ"ט אות ד') מנחת יצחק (ח"ב סי' א'), ול' לצד פסק המשנה ברורה (פ"ט סק"ה), ובש"ת אבן דברבו (ח"א סי' כ"ב) בסופו כתב לדייק בח"ת אמרי דוד (פ"כ פ"ב), ובשם הגאון מרוגטשוב, וכן דייק בחור"א (מקוואות סק"ב סי' ט), וכ"כ להדיא בש"ת מנחת שלמה (תניא, ח"ב סי' א') ובש"ת אור לציון (ח"א סי' א').

לז. כ"כ להדיא בש"ת מנחת שלמה ואור לציון שם, כיון שהנפט אינו נמצא אלא בקרקעית הים. וצ"ע לפי רוב חכמי הטבע בזמננו הסוברים שמקור הנפט הוא מבעלי חיים ממים שבים שעוברים תהליך כימי בקרקעית הים, ואולי יש לומר דלא אוליין לפי שורש יצירתם, אלא דאמרין פנים חשודות באו לכאן והוא כאלו תהליך יצירתם בקרקעית הים.

לט. בש"ת הרדב"ן (ח"ג ח"ה) והלבוש (פ"ט סי' ט) והאילה רבה (סק"א) וטוא (סק"ה), והש"ע הרב (פ"ט סי' ט), והחיי אדם (כ"א סי' ט), והארות החיים (ל' הארץ סק"א), וכן פסק המשנה ברורה (פ"ט סק"ה), ובש"ת אבן דברבו (ח"א סי' כ"ב) בסופו כתב לדייק בדברי המשנ"ב, ועיקר החומרא הוא ללבוש פעם אחת ביום טלית מצמר.

ובש"ת אגרות משה (ח"א סימן א') ובתשובות והנהגות (ח"א סי' ט), הוסיפו שאי לבישת טלית קטן מצמר ויחוקק הוא בכלל העושה ענין ריתוח שאמרו בגמרא (מנחת אדם) על מי שאינו מקיים מצות ציצית, כי חלוק מן הפוסקים אינו מקיים המצוה מדאורייתא, והוא פלא גדול.

ובשאלתי למון בעל התשובות והנהגות שליט"א שאחרי שכתב (ח"ה סי' ט) לצד שבגדים סינטטיים חייבים בציצית מדאורייתא גם לשיטת המחבר, אם אין כאן גזירת הכתוב כיצמר ופשתים חוקק אלא כמנ"כ הוא היה אומר, בגד, אם כן כל שכן של כותנה. ושייב לי בזה"ל 'איזאן פארט אנדערש' (מכל מקום שנתנו).

מ. היה המהר"ם מרוטנבורג, כפי שהובא בתשובתו (פ"ט סי' ט), ובש"ת מהר"ל (ההש"ת סי' א'), ובאגרות (פ"ט) וב'הנהגות ויימוניות' (ציצית פ"א ח"א).

דיני מוקצה

הרה"ג ר' יצחק אייזיק ברי"מ שטיינברגר שליט"א
רב ב"משיב כהלכה"
פל: 202-20-05276

הלכות יום טוב

הרה"ג ר' עמרם הלוי וואלעס שליט"א
מורה ב'נתיבות הוראה'
פל: 05341-03-766

תפלה וקריאת התורה

הרה"ג ר' יהודה ארי'ה סאקס שליט"א
רב ב"משיב כהלכה"
פל: 05041-03-166

הגעלה וטבילת כלים

הרה"ג ר' נפתלי ברי"ש שטיינברגר שליט"א
מורה ב'נתיבות הוראה'
פל: 05832-99-809

הלכות ציצית

הרה"ג ר' ישראל יצחק גוטליב שליט"א
מורה ב'נתיבות הוראה'
פל: 05276-96-741

אמירה לעכו"ם

הרה"ג ר' דוד גולדשמיד שליט"א
רב ב"משיב כהלכה"
פל: 05276-03-510

חלוקת הנרות

הרה"ג ר' שמעון דוב ברי"מ בלוס שליט"א
מורה ב'נתיבות הוראה'
פל: 05485-19-899

אי אפשר להטיל ציצית מצמר על בגד שאינו עשוי מצמר, וכמה אחרונים חששו לדעתו להלכה³⁵, ויש שכתבו שירא שמים יחשוש לשיטה זו³⁶, ויש אחרונים שלא חששו כלל לזה³⁷. ג. אם נחשוש לדברי האומרים שהצמר של החבשים שלנו אינו נקרא 'צמר', נמצא שהציצית שלנו אינו יכול לפטור בגד שאינו עשוי מצמר זה.

ולפי ב' הטעמים האחרונים, החשש הוא לא רק שמו אינו מקיים המצוה, אלא שמא עובר על מצות ציצית מן התורה, כי הוא לובש בגד המחויב בציצית מן התורה בלי ציצית.

מא. הב"ח (פ"ט סי' ט), המחצית השקל ברעת המג"א (פ"ט סק"ד), החיי אדם (ח"א סי' א') כלל י"א סי' א', ובמגן גיבורים (ש"ג סק"ד, וא"ח סק"ד).

מב. כ"כ האגור (פ"ט) בשם המהר"ל (ההש"ת סי' ט) לפי טעם אחד שם, והר"ד ברב"ו (ח"ד סק"ט) ובמנחת משה (ציצית סי' ט) ובש"ת ח"ק (חולין, ג' מצוה טו, ד"ה ומאח"ה), וכ"כ השו"ע הרב (פ"ד ה"ה), ובקצרו ש"ע (פ"ט סי' ט), ובתשובות והנהגות (ח"א סי' ט).

מג. כ"כ האלה"ה רבה (פ"ט סק"ג), כן משמע בגמ"א (פ"ט סק"ג) לפי הגירסא שלפנינו (בסק"ד) וכמו"כ רע"ק"א והפרי"ג שם, והשו"ע הרב (פ"ט ק"א סק"א), וכן משמע ברעת המשנה ברורה (פ"ט סק"ד).

מבי מדרשא

בירורי הלכה שנתלבנו בשיעוריו של הגאון ר' ברוך יהודה היימליך שליט"א מו"צ בהעדה החרדית ומרבני קהילתנו הק'

וגם דברי המו"ק עצמם תמוהים שכתב שמצא כעין חילוק זה בט"ז ונהנה מאד, והרי המו"ק איירי רק לענין מתי שהתעורר הספק, והט"ז איירי רק אם זכר בתחילת התפילה.

אמנם יש לומר שהפסק של המ"ב בנוי על דברי המגן הגיבורים, שעשה הכרעה בין השיטות, דמשמעות האחרונים (בי"ח מ"א א"ר) דלא כהט"ז, ומדברי המו"ק משמע שהסכים להט"ז, לכן חילק באופן זה דהייבא דהיה בדעתו להזכיר בשעת תפילה, ועבר זמן מופלג אין צריך לחזור, אבל נזכר מיד אחרי התפילה צריך לחזור.

ועיין בכף החיים (סימן קי"ד ס"ק מ"ח) שהביא דברי המור וקציעה שגם בנסתפק אחר התפילה מיד אין צריך לחזור, אמנם נראה שלהלכה אינו טובר כן, דהא לגבי יעלה ויבוא (סימן תכ"ב ס"ק י"ח) פסק בהדיא דיש לחזור אפילו כשנזכר ברצה, אלא כתב שלכתחילה טוב להתנות להתפלל בתורת נדבה.

גדר 'זמן מופלג':

אמנם בשיעור 'זמן מופלג' שאין שצריך לחזור אין הגדרה ברורה, דמזה שכתב המ"ב "שבנתעורר לו הספק מיד אחר התפילה יש לו לחזור", משמע דאם אינו "מיד" הרי צריך לחזור, ומצד שני הלשון 'זמן מופלג' משמע שהוא זמן מרובה.

[וע"ע בשש"כ (פ"ק ב"ד ס"ק י"ח) שנסתפק לגבי מי שהאריך בתפילה, האם שייך לומר דאפילו מיד אחר תפילה הוא זמן מופלג, ואולי יש לייקף מספיקתו ד'זמן מופלג' לאו דוקא מופלג ביותר].

בכל ספק חוזר להתפלל:

והנה הרבה אחרונים לא סברו כל הקולות הללו, ולדעתם בכל ספק יש לחזור ולהתפלל, נעין בכף החיים בסימן תכ"ב ס"ק י"ח שכתב שכן המשמעות מהמ"א ע"ש, וכ"כ הפ"ח והא"ר (אותו), והמאמר מרדכי (אותו), וכן מסתימת החיי אדם (כלל ב"ד סעיף כ"ב) שכולם לא נקטו כסברת הט"ז, וכן כתבו כמה גדולי האחרונים].

החוזר ומתפלל - שפיר עבד:

ולכן כיון שאין ברור ההגדרה של זמן מרובה, הסומך לחזור ולהתפלל אחר שעבר אפילו זמן מועט אחרי סיום תפלתו, שפיר עבד, כיון שיש לצרף דעת פוסקים אלו שבכל אופן צריך לחזור ולהתפלל.

ובפרט במי שמשער בעצמו שמחשבתו משוטטת בטרדותיו, שאפילו ידע באמצע התפילה שהיה צריך להזכיר, שיתכן מאד שתיכף ומיד שכתב מזה, שבוה ניתוסף עוד טעם להחמיר לחזור ולהתפלל, אך לכתחילה טוב להתנות שאם אינו חייב לחזור, שתהא תפילה זו בתורת נדבה (כמ"ש בכף החיים הג"ל).

קרוב לוודאי שהזכיר יעלה ויבוא:

אך לפעמים יש מקרה הפוך, שאדם שכמעט בטוח ששכח להזכיר, אלא שמתוך ריבוי המחשבות או עייפות שוכח שהזכיר, ולכן יש לנהוג כהכרעת המ"ב שאם התעורר הספק אחר זמן מסוים, כגון בעת חזרת השי"ן, וכ"ש כשנתעורר הספק רק בעת שהשי"ן אומר יעלה ויבוא נראה שיש לסמוך לא לחזור ולהתפלל, (שמצוי הרבה שאו מתעורר ספק, ואחר התבוננות קצת נזכר שאמר).

• הערות למאמר של פרשת קרח •

בענין 'היוצא מבית הכסא לפני סעודת פת, האיך ישול ידיו', הובא מספר קצות השולחן (סימן ל"ג ב"ד השולחן ס"ק י"ח) שכתב "שאחר שנטל ידו הראשונה פעם אחת, יגע בה ביד השנייה שאינה נטולה, וכן יעשה אחר שיטול ידו השנייה פ"א, וכן יעשה אחר כל פעם שנטל אחת מידיו".

א) מדוע צריך לחזור ולנגוע אחר כל נטילה:

ויש שהעירו מדוע צריך לחזור ולעשות כן אחר כל פעם שנטל יד אחת, דהא כיון שנגע אפילו פעם אחת עם יד טמאה ליד טהורה, הרי טמא המים, ועד שמנגב ידיו אינו מועיל נטילה, וכמבואר בשו"ע (סימן קס"ב סעיף ד'), ואפילו נוטל ידיו אח"כ כמה פעמים אינו מועיל לטהר ידיו כמבואר במ"ב (ס"ק ל"ח).

וי"ל דהקצות השולחן כתב כן כדי לצאת לכוב"ע (כמ"ש שם), דהא יש טוברים דבנטל ידיו בפעם ראשונה "ברביעית מים", או אח"כ אפילו אם נגע בו בידו השנייה שעדיין לא נטל, אינו צריך לנגב ידיו, (עיין במ"א ס"ק י' בשם היש"ש, והובא במ"ב ס"ק מ"ח), ואע"ג דאנן מחמירים בזה, וכמו דכתב המ"ב (שם בשם פוסקים אחרים) וכן הוא משמעות הרמ"א (סעיף ו') להחמיר, ולכן לכתחילה ראוי לצאת לכולי עלמא.

ויש מקילים עוד יותר מזה, והיינו שסוברים (דלא כהש"ש) שאפילו בנטל ידיו בפחות מרביעית, ונגע בידו שלא נטל, ולא ניגב ידיו, אם אח"כ שפך רביעית יצא בזה, והמ"ב (ס"ק מ"ט) בשם החיי אדם, חושש לשיטות אלו שלא לברך שנית כשנוטל עוד פעם ע"ש, [ובשעה"צ (ס"ק ל"ט) הביא שיש משמעות מכמה פוסקים שסברו כן], לכן לכתחילה ראוי ליגע כל פעם אחר הנטילה ביד האחרת, כדי להרוויח גם שיטות אלו.

ב) מדוע לא סגי בנגיעה בידו אחת:

ויש שהעירו באופן אחר, מדוע כתב הקצות השולחן לעשות כן בשני ידיו, והרי סגי שיעשה כן באחת מידי, דהא ברכת נטילת ידיים יכולים לברך אפילו כשנטל רק ידו אחת.

וי"ל דלרווחא דמילתא כתב כן, ואולי כיון דנוסח הברכה הוא לשון רבים "על נטילת ידיים" יש מקום להדר לכתחילה שיהא חיוב נטילה בשתי ידיו, (ועיין בערוך השולחן סימן קס"ג סעיף ב', שדעתו באמת שכשנוטל רק יד אחת אין מברכין כלל, מימ דעת כל האחרונים אינו כן, אבל לכתחילה ראוי להדר לברך על שתי הידיים).

המסתפק אם שכח 'יעלה ויבוא', האם צריך לחזור ולהתפלל?

שאלה:

מי שנתעורר לו 'ספק', אולי שכח להזכיר בתפילה - הזכרה השייכת לאותו היום, כגון 'יעלה ויבוא' בראש חודש (בשחרית ומנחה) וחודש"מ וכדו', האם צריך לחזור ולהתפלל?

• ההלכה •

- א. נקטינן דבמקום 'ספק' אמרינן שהתפלל כמו שרגיל, ולא הזכיר 'יעלה ויבוא', ולכן צריך לחזור ולהתפלל (בר"ח שחרית ומנחה ובחוד"מ).
- ב. יש אומרים שאם באמצע תפלתו (קודם שהגיע למקום ההזכרה) חשב בדעתו שצריך להזכיר 'יעלה ויבוא', אין צריך לחזור ולהתפלל, ואין חילוק מתי נתעורר אצלו הספק שמה שכח (ט"ז), ורוב הפוסקים לא פסקו כן.
- ג. יש אומרים שאם יודע שבברכה זו עצמה 'בברכת רצה' היה בדעתו להזכיר 'יעלה ויבוא', אין צריך לחזור ולהתפלל, אפילו נזכר תיכף אחר תפלתו, והסומך על זה יש לו על לסמוך.
- ד. דעת המ"ב שאם נתעורר הספק מיד אחר סיום תפלתו צריך לחזור ולהתפלל, אבל אם נתעורר הספק רק אחר שעבר זמן מופלג אין צריך לחזור ולהתפלל, וכן נקטינן לדינא.
- ה. אין הגדרה ברורה מהו שיעור 'זמן מופלג' (שאם התעורר אז ספק, אין צריך לחזור), ומי שחוזר ומתפלל משום שאין ברור אם הוא בתוך זמן מופלג, שפיר עבד, ולכתחילה עדיף להתנות שאם אינו מחוייב לחזור, תהא תפילה זו בתורת נדבה.

• בירור הלכה •

ספק אם הזכיר יעלה ויבוא צריך לחזור:

כתב הרמ"א בהלכות ראש חודש (סימן תכ"ב סעיף א') "ואם הוא ספק אם הזכיר (יעלה ויבוא) או לאו, אין צריך לחזור". [ונשמע "דלא מצינו לעולם, שיעברו לי יום שלא יזכיר 'יעלה ויבוא' וכו', לא אמרינן ביה 'חוקה מה שלמוד מוכיר'"] (ורבי משה שם את א').

אמנם "רוב האחרונים וכמעט כולם חולקים על זה, וסוברים דצריכין לחזור ולהתפלל, דאמרינן דמסתמא התפלל כמו שרגיל בכל יום בלא יעלה ויבוא" (מ"ב ס"ק ז'), ואין צריך להתנות שתהא תפילתו בתורת נדבה (שעה"צ אות ט').

היה בדעתו להזכיר התפילה:

וכתב מ"ב (שם) "אם ברור לו שהיה בדעתו לזכור מעין המאורע בתוך התפילה, ולאחר זמן מופלג נפל ספק בלבו אם זכר בתפילה או לא, אין צריך לחזור, אך כל זה אם הספק נפל לו לזכור זמן, אבל אם נתעורר לו הספק מיד אחר התפילה יש לו לחזור".

[והמ"ב ציין שכ"כ דיני הזכרת גשם (סימן קי"ד מ"ב ס"ק ל"ח), ושם הביא שכ"כ במור וקציעה ומגן גיבורים (אלף המגן ס"ק י"ב), ועיין להלן].

לא שכח מחשבתו הקודמת:

אמנם דעת הט"ז (ס"ק א') שאם בשעת התפילה זכר שצריך להזכיר ר"ח (וה"ה להזכרת ושאלת טל ומטא), אף אם אח"כ כאשר כשהגיע למקום ההזכרה אינו עדיין אם זכר מזה, אמרינן דמסתמא לא שכח מחשבתו הקודמת, וסמכינן שהזכירו, ואפילו נתעורר הספק תיכף - אין צריך לחזור ונכתב שזהו כוונת הרמ"א, שבמקום ספק א"צ לחזור].

ובערוך השולחן (סעיף ד') פסק כהט"ז, וכן בשו"ת זכרון יעקב (אב"ד בייסק, סימן ד') משמע ג"כ שדעתו שא"צ לחזור, וכתב זאת מעצמו ולא הזכיר שזהו כדעת הט"ז. וכאמור, המ"ב פסק בהדיא שאם נפל הספק תיכף אחר התפילה מיד, צריך לחזור ולהתפלל. וכן איתא בשעה"צ (ס"ק ז') שדבריו הם דלא כט"ז.

היה זוכר ברצה' שצריך להזכיר 'יעלה ויבוא':

ומשמע דאפילו היה זכור בשעת תפילת ברכה זו עצמה, אם נסתפק אחר התפילה, צריך לחזור ולהתפלל, ח"ל השערי תשובה (סימן תכ"ב ס"ק ד') "עיין ברבי יוסף בשם מהר"י מלכו, מי שזכר 'ברצה' שהוא ר"ח, וכשסיים תפלתו נסתפק אם אמר יעלה ויבוא, אעפ"י כן חזר, דמסתמא שכח וסריכה נקט ואתיא" עכ"ל.

אמנם בספר הליכות שלמה (הלכות תפילה פרק ח' סעיף י"ב, וכ"כ בהלכות ראש חודש פרק א' סעיף ד') חולק וסובר שאם ברור לו שבתחילת 'אתה גבור' היה בדעתו לומר הברכה תיקונה, וכן לגבי 'יעלה ויבוא' אם ברור לו שבשעת ברכת 'ברצה' זכר להזכיר 'יעלה ויבוא', ונסתפק מיד אחר שמו"ע, אם הזכירם או לא. דאין צריך לחזור (וכמה מאחרוני זמנינו הביאו דבריו).

והנה בשעה"צ (סימן תכ"ב אות י') משמע קצת שדעתו שגם באופן זה, שהיה זוכר באמצע ברכה זו עצמה, צריך לחזור ולהתפלל, (שהביא את דברי השע"ת ותמה עליו מדוע לא ציין שהוא דלא כט"ז, ולא תמה עליו יותר, שבאופן זה מסתבר מאוד שהזכיר 'יעלה ויבוא')

ואולי אפשר לצרף את הסוברים כהט"ז, דבכל מקום כשידע בתחילה שצריך להזכיר, אין צריך לחזור אפילו נזכר תיכף אחר התפילה.

ביאור דברי המור וקציעה ומגן גיבורים:

והאחרונים סמחו ע"ד המ"ב, שדבריו המור וקציעה אינם עולים עם מה שכתב המ"ב בשמו, דבמור וקציעה לא כתב שברור לו שבתחילת היה זוכר להזכיר 'יעלה ויבוא', וכן המור וקציעה מקיל אפילו נפל לו הספק תיכף אחר התפילה, ואין מצריך לחזור אלא א"כ נפל לו הספק באמצע התפילה.